

KRZYSZTOF WARLIKOWSKI. RANA CA SURSĂ DE ENERGIE CREATOARE

Carmen Ghiurco

În momentul în care decidem să privim spre teatrul european al secolului XXI, este absolut esențial să ne oprim asupra spațiului teatral polonez, care – încărcat fiind de o tradiție aparte – produce, generație după generație, artiști extrem de valoroși, cu viziuni extrem de inovatoare. Pe tărâmul polonez, Krzysztof Warlikowski este recunoscut drept unul dintre cei mai inventivi regizori de teatru ai secolului XXI. O viziune a unui spectacol – fie ea și mediată de ecran – produce în interiorul spectatorului modificări extrem de profunde. Acest lucru este posibil datorită modului în care regizorul polonez decide să își sondeze propriul interior, alături de echipa cu care lucrează la crearea unei producții teatrale. Universul scenic pe care îl propune Warlikowski poate adesea provoca revoltă, având în vedere viziunea originală și non-conformistă pe care regizorul polonez o impregnează producțiilor sale. În deslușirea universului teatral al acestei personalități marcante a secolului XXI ne ghidează Piotr Gruszczyński prin intermediul cărții *Krzysztof Warlikowski și Teatrul ca o rană vie*. Fiind de profesie dramaturg și lucrând îndeaproape cu regizorul polonez, autorul ne propune, prin lucrarea sa, o incursiune în interiorul procesului de lucru și al modului de operare al lui Warlikowski.

Am putea spune că structura cărții este clasică: ea îl conduce pe cititor într-o călătorie de la *cuvântul înainte*, parcurgând apoi cele 15 capitole, pentru a îl deconecta la final cu *postfața* redactată de George Banu. Cartea debutează cu un *Cuvânt înainte* al autorului, prin intermediul căruia suntem familiarizați cu demersul lucrării de față, acela de a aduce în

discuție opera unui artist complet și de a plonja în profunzimele teatrului propus de regizorul polonez. „(...) cartea de față [...] oferă oricui este interesat de teatru posibilitatea de extindere a sferei imaginației teatrale și, prin urmare, de precizare a așteptărilor față de teatru, de pătrundere în esența sa“ (p. 5). În introducerea cărții, autorul ne ia drept martori în călătoria devenirii regizorului și se concentrează pe expunerea cât mai în profunzime a unor spectacole de referință realizate de regizor de-a lungul existenței sale profesionale. Capitolul ne familiarizează și mai mult cu munca deja emblematică a lui Warlikowski. Gândurile despre spectacol se împletesc în interiorul acestui capitol cu prezentarea succintă a credințelor personale, după care regizorul polonez se ghidează în procesul artistic. Abordarea fiecărui text pornește dintr-o frământare personală, ceea ce îl face pe Piotr Gruszczyński să afirme: „Toate spectacolele pe care le realizează artistul Warlikowski par să fie despre sine însuși; el încearcă să-și definească lumea în confruntarea cu un text teatral ales cu grijă, care-i îngăduie să construiască o largă perspectivă de cunoștințe“ (p. 17).

După acest capitol, suntem martorii unei *conversații teatrale* de mare anvergură. Autorul și regizorul polonez se lansează într-un dialog plin de onestitate, în interiorul căruia Warlikowski oferă răspunsuri cu privire la demersul său artistic, elucidează mistere și de asemenea ridică întrebări nu doar cu privire la fenomenul teatral al secolului XXI, ci și cu privire la existența umană, sub auspiciile acestui secol pe care el îl consideră a fi mai însemnat ca niciodată de atrocități. Capitolul imediat următor *Introducerii*, intitulat sugestiv *Shakespeare actual și neactualizat*, vorbește despre modul în care operele dramaturgului englez l-au format pe Warlikowski în teatru. Spectacolele montate pe textele shakespeariene sunt piatră de temelie în fundația devenirii sale și producțiile care îl consacără poate cel mai mult în lumea teatrului prin modul unic de sondare a lumii interioare a lui Shakespeare. În dialogul celor doi se atestă încă o dată actualitatea încontestabilă a acestor opere și necesitatea lecturării în profunzime, pentru a ajunge la substanța lor. Regizorul își argumentează deciziile, opțiunile și viziunea aplicat pe munca depusă, pe care o ia

drept mărturie în pledoaria lui. „Pe când lucram la *Furtuna*, am transpus istoria Mirandei și a lui Ferdinand într-o povestire iudeo-germană. O liceană din Tel-Aviv se îndrăgostește de un german. Bunicul nu i-o poate ierta și-și repudiază nepoata. Se pune problema iertării“ (p. 33).

Următoarea oprire în dialogul celor doi este constituită de capitolul intitulat *O lentă ieșire din spațiu*, în care accentul cade pe importanța *spațiului* în interiorul demersului său regizoral. Warlikowski afirmă că atmosfera necesară unei întâlniri teatrale este văduvită de *scena* tradusă ca spațiu de întâlnire, având credința conform căreia spațiul de joc creează un soi de distanță între public și actori. În capitolele următoare, dialogul își va recentra constant aria de interes, însă niciun aspect al muncii regizorului nu va fi complet „descoperit“, regizorul polonez mărturisindu-se într-o manieră extrem de vulnerabilă. Capitolul dedicat lucrului cu actorii răspunde dilemei colective, și anume: *care este secretul din spațiile actoriei de înaltă calitate?* Descoperim interesul regizorului pentru recrutarea actorilor care sunt dispuși să renunțe la *sine* și la nevoia de a *demonstra* și de a-și *atesta* valoarea prin joc: „Caut oameni care să aibă deja o existență în spate. Atunci, nimeni nu mai are nimic de dovedit nimănui“ (p. 46).

În lucrul cu echipa, regizorul mizează pe energia care se creează în timpul repetițiilor și pe capacitatea de a le oferi un spațiu propice actorilor pentru a se *vulnerabiliza*, de aceea încearcă să gestioneze momentele de cumpănă cât mai eficient cu putință, fiind conștient că interiorul actorului reprezintă un spațiu fragil, care trebuie sondat cu atenție: „Când ceva nu merge, înțeleg că-i lipsește energia, că nu e posibil să reușim în fiecare seară tot ce ne propunem. Este o muncă dificilă“ (p. 46). Principala lui dorință, atunci când creează un spectacol, este să îi ofere actorului libertatea de a se exprima și de a testa diferite variante sau propuneri. Acesta este motivul pentru care nu poate afirma cu convingere că posedă o metodă strictă de lucru cu actorii lui. Metoda sa de lucru este libertatea, iar la începutul repetițiilor ideea de teatru dispare pentru o perioadă din cadru: „La început nu vorbim despre teatru. La începerea primei repetiții nu am niciun element de teatru în cap“ (p. 50).

În interiorul cărții, sunt dezbătute și temele centrale recurente, care apar în spectacolele regizorului polonez. Problema Holocaustului este una dintre temele centrale asupra căreia Warlikowski se apleacă prin demersul său artistic de nenumărate ori. Artistul susține că spațiul polonez are datoria azi mai mult ca niciodată să se întoarcă spre trecut și să reflecteze cu privire la cele petrecute: „De altfel, când observăm istoria perceperii Holocaustului în lume, vedem că, în 1945, după război, nimeni nu ținea să-l facă public“ (p. 65). Dialogul abundă de sinceritate și pare să culmineze în momentul în care, cu o onestitate dezarmantă, regizorul afirmă că îi este imposibil să se decică de *moștenirea traumatică* din inconștientul colectiv al Holocaustului: „Conștientizarea vieții și a anihilării evreilor în Polonia. După mine, este veriga-lipsă a identității actuale a oricărui polonez“ (p. 67).

Prin intermediul formulărilor degajate, pentru a reda dialogul într-o formă aproape brută, Piotr Gruszczyński reușește să ne ghideze într-un voiaj în abisul acestui univers teatral cu totul aparte. Călătoria se încheie prin *postfața* elaborată de George Banu care alege un titlu metaforic, dând sens lucrării de față, *Krzysztof Warlikowski și Teatrul ca o rană vie*. Titlul este ales în conformitate cu demersul artistic al regizorului polonez, deoarece teatrul propus de Warlikowski este asemenea unei răni care își caută la nesfârșit vindecarea. Răsfoind ultimele pagini ale cărții, vom descoperi atât imagini din spectacole, cât și imagini cu emblematicul regizor polonez. Bineînțeles, din structura cărții nu lipsesc reperele bibliografice și portofoliul regizoral care include creațiile sale teatrale în ordine cronologică. Prin lectură ești făcut părtaș la o conversație între prieteni, prieteni care își vorbesc cu extrem de multă căldură, seriozitate și profesionalism. Dialogul curge fluid, cei doi ridicându-și mînea la plasă constant. Lucrarea lui Piotr Gruszczyński îi oferă cititorului o experiență unică, o întâlnire cu un artist complex și complet, iar prin structura aleasă lectura capătă fluiditate. La final, ajungi să te redescoperi prin viziunea regizorului polonez.

Cartea de față poate fi considerată deja parte din istoria teatrului și este accesibilă atât cititorului avizat, cât și individului pasionat de lecturi teatrale, dornic să descopere

un artist de mare calibru. Lectura te îndeamnă la reflecție și suscită în interiorul cititorului atât întrebări, cât și răspunsuri. Întâlnirea cu artistul Krzysztof Warlikowski este savuroasă și provocatoare întotdeauna, iar lucrarea lui Piotr Gruszczyński este absolut esențială în momentul în care decizi să plonjezi în spațiul teatral polonez al secolului XXI. Într-una dintre cele mai recente apariții în cadrul Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu, ediție care, în contextul pandemiei, s-a desfășurat online, intervievat de George Banu, regizorul polonez și-a exprimat gândurile și cu privire la perioada de cumpănă și de letargie teatrală pe care o traversăm de aproape un an de zile. Întrebat de George Banu cum percepe această experiență, regizorul polonez afirmă cu amărăciune că, în acest moment, atât el cât și teatrul nu există și anticipează apariția unei răni noi: *Suntem răniți, da. Civilizația fără artă cade. Fără amintirea tuturor rănilor, ce am deveni? Momentan nu ne mai cunoaștem pe noi înșine. Cum ne vom reveni? Rănilor vor rămâne și noi le vom purta.*

Așadar, regizorul polonez anticipează întoarcerea la *sondarea propriilor răni*, o întoarcere la sursele de energie creatoare. Această perioadă constituie în viziunea lui un test de relevare a sinelui, dificultatea constând în redobândirea încrederii, a încrederii în noi, în celălalt și în tot ceea ce ne înconjoară, deși *rana* este poate acum mai profundă ca niciodată.

Piotr Gruszczyński, *Krzysztof Warlikowski și Teatrul ca o rană vie*, București, Fundația Culturală „Camil Petrescu”, Editura Cheiron, 2010, 175 p.